

4. Romeinen 4:1-25 - Abraham en David en rechtvaardiging door het geloof, zonder wet

a) Abraham en David: rechtvaardiging zonder wet

Paulus eindigt Romeinen 3:31 met de conclusie dat zijn boodschap, namelijk dat rechtvaardiging door geloof komt, de Thora niet buiten werking stelt, maar die juist bevestigt. De Thora maakt immers duidelijk dat ook degenen die proberen de wet te gehoorzamen, onrechtvaardig zijn – net als alle andere mensen. Daarmee plaatst Paulus Joden en alle volken in het algemeen, en de Joodse en niet-Joodse gelovigen in de gemeente van Rome in het bijzonder, als elkaars gelijken naast elkaar.

Paulus neemt vervolgens Abraham als voorbeeld om zijn punt duidelijk te maken. Hij blijft zich met zijn taal en argumentatie bewegen binnen de verbondstaal van God met Abraham. Dat verbond vormde een constituerend onderdeel van Gods verbondsgeschiedenis met Israël. Paulus noemt Abraham *onze voorvader naar het vlees* en onderstreept daarmee zijn eigen fysieke Joodse afkomst (Rom. 4:1). Even later zal hij duidelijk maken dat die fysieke afkomst in Gods heilshandelen uiteindelijk geen beslissende betekenis (meer) heeft.

Abraham werd niet door werken van de Thora, maar door zijn geloof rechtvaardig verklaard. Logisch, want in de tijd van Abraham was er nog geen Thora. Omdat hij geloofde dat God goddelozen kan rechtvaardigen, werd hem dat geloof tot gerechtigheid gerekend. Het werd hem toegerekend; het werd hem geschonken. Dat is iets heel anders dan werken om die rechtvaardigheid te verkrijgen, want wie werkt, ontvangt loon naar prestatie (Rom. 4.2-5). Paulus hoeft hier niet opnieuw uit te leggen dat geen mens op basis van zijn prestaties rechtvaardig kan worden voor God. In de voorgaande hoofdstukken heeft hij al duidelijk genoeg gemaakt dat niemand aan Gods maatstaf voldoet, Jood noch Griek.

Ook David, de koning van Israël bij uitstek, sprak hierover. Met hem sloot God een uniek verbond binnen Zijn algemene verbond met Israël. David noemt de mens zalig aan wie God, buiten de werken van de Thora om, gerechtigheid toerekent. Opvallend genoeg draait Paulus Davids woorden als het ware om. David spreekt immers over ongerechtigheden die vergeven worden, zonden die bedekt worden en zonde die niet wordt toegerekend (Rom. 4.6-8). Paulus legt de nadruk op het positieve: gerechtigheid die wordt toegerekend. In beide gevallen gaat het echter om hetzelfde principe: niet verdienste, maar Gods genade maakt een mens rechtvaardig.

Paulus werkt zijn voorbeeld van David niet verder uit. Dat is logisch, want voor zijn betoog is Abraham veel belangrijker. Abraham werd immers al vóór de wetgeving van Mozes door geloof gerechtvaardigd. Paulus gaat dus verder terug in de geschiedenis om te laten zien dat God iemand rechtvaardig kan verklaren zonder dat de Thora daarbij een rol speelt.

b) Abraham vader van alle gelovigen

Omdat Abraham nog geen Israëliet of Jood was, maar aan Israël voorafging, is hij bovendien de ideale persoon om de eenheid van Jood en Griek in de gemeente te illustreren. Abraham, de gelovige, is de voorvader van zowel Jood als heiden – mits zij geloven. En zowel Jood als heiden delen in dezelfde erfenis die aan Abraham werd beloofd, en in hetzelfde verbond, wanneer zij gelovig zijn.

Toch gaat het uiteindelijk om één voorbeeld. Paulus bouwt de zaligspreek van David strategisch in om zijn argument kracht bij te zetten. David leefde immers wel onder de wet van Mozes, maar

ook hij beseftte dat niet de Thora kracht had om hem rechtvaardig te maken voor God, maar dat hij van Gods genade afhankelijk was, een genade die voor hem werd ontsloten door geloofsvertrouwen.

Paulus stelt vervolgens de vraag: geldt deze zaligspreeking alleen voor besnedenen of ook voor onbesnedenen? Met andere woorden: geldt zij alleen voor Joden of ook voor mensen uit de volken? (Rom. 4.9)

Abraham werd gerechtvaardigd door het geloof toen hij nog niet besneden was. De besnijdenis ontving hij pas later, als teken en zegel van de gerechtigheid van het geloof dat hij als onbesneden al van God ontving. Paulus legt uit dat Abraham daardoor een vader is geworden van gelovigen uit de onbesnedenen én van gelovigen uit de besnedenen (Rom. 4.11-12).

Paulus doet hier iets belangrijks. Hij schept eenheid tussen de Joodse en niet-Joodse gelovigen in de gemeente van Rome door hen erop te wijzen dat zij in Abraham een gezamenlijke stamvader hebben, namelijk door het geloof. Niet Mozes brengt de gelovigen samen, maar Abraham. Niet de Thora staat centraal in Gods verbond, maar geloof zoals dat van Abraham en David.

Met dit voorbeeld onderstreept Paulus tevens dat het evangelie dat hij verkondigt geen nieuwigheid is. Integendeel, het sluit aan bij de overtuiging van de vaders van Israël.

De belofte aan Abraham en zijn nageslacht dat zij de wereld zouden beërven, was niet verbonden aan de wet, maar aan de gerechtigheid uit het geloof. Het geloof en de daaraan verbonden beloften maken mensen tot erfgenamen van de wereld. Paulus zegt vervolgens (Rom. 4.14-15):

Immers, als zij die uit de wet zijn, erfgenamen zijn, is het geloof zonder inhoud geworden en is de belofte tenietgedaan. De wet brengt immers toorn teweeg, want waar geen wet is, is ook geen overtreding.

Dat is krasse taal van Paulus. Wie denkt dat het onderhouden van de wetten van Israël rechtvaardig maakt, is geen erfgenaam van de beloften die God aan Abraham gaf. Wat betekent dit voor Joden die niet in Christus geloven? Mijns inziens zegt Paulus dat zulke Joden niet delen in de verbondsrelatie van Abraham. De beloften zijn oorspronkelijk wel aan hen gegeven, maar zonder geloof hebben zij geen deel aan de vervulling ervan.

Het begrip *behoudenis* komt in dit hoofdstuk niet voor, maar de gedachte is wel aanwezig in de vergeving van overtredingen en het bedekken van zonden uit Romeinen 4.7-8. Dat geldt ook voor de begrippen *erfgenaam van de wereld* en *erfgenamen* in Romeinen 4.13-14.

De wet bewerkt toorn, zegt Paulus, en waar geen wet is, is ook geen overtreding (Rom. 4.15). Hoe bewerkt de wet toorn? Ik denk dat we dit moeten begrijpen zoals Paulus dat in de voorgaande hoofdstukken heeft uitgelegd.

God gaf Israël de Thora en stelde daarmee Zijn maatstaf vast. Israël slaagde er niet in daaraan te voldoen, overtrad de wet en rechtvaardigde daarmee Gods toorn. In navolging van Abraham hadden zij moeten zeggen: "Ik vertrouw op God; ik geloof in Zijn barmhartigheid." Maar Israël zocht loon naar werken, en dat loopt voor ieder mens verkeerd af.

Romeinen 4:16 is een lastig vers, omdat de Griekse zinsbouw compact is en Paulus meerdere gedachten in één zin samenbrengt. De HSV vertaalt het heel letterlijk:

"Daarom is zij uit het geloof, opdat zij naar genade zou zijn, om de belofte vast te doen zijn aan heel het nageslacht, niet alleen aan dat uit de wet is, maar ook aan dat uit het geloof van Abraham is, die een vader is van ons allen."

De moeilijkheid zit in de woorden "zij die uit de wet zijn". Ik denk dat de meeste voor de hand liggende interpretatie, die overeenkomt met de context, is dat Paulus hiermee doelt op de gelovigen Joden in de gemeente in Rome. "Uit de wet" duidt dan op Joden die tot geloof in Jezus zijn gekomen, en "uit het geloof van Abraham" duidt op de gelovigen uit de volken. De belofte geldt voor heel Abrahams nageslacht: zowel voor de gelovigen uit Israël als voor de gelovigen uit de volken.

Geparafraseerd zegt Romeinen 4.16 dus, "Daarom komt de belofte door geloof, zodat zij geheel op genade berust en vaststaat voor heel Abrahams nageslacht: niet alleen voor de gelovigen uit Israël, maar ook voor de gelovigen uit de volken die hetzelfde geloof als Abraham hebben."

Ik denk dat deze laatste weergave goed aansluit bij Paulus' betoog in Romeinen 3 en 4. Zijn doel is niet om twee verschillende groepen erfgenamen tegenover elkaar te zetten, maar juist om te laten zien dat één belofte geldt voor één volk van God, bestaande uit Joden en heidenen die geloven. Dat past ook goed bij de afsluiting van vers 16: "die een vader is van ons allen." Dat "ons allen" vormt de climax van Paulus' redenering.

Abraham is de voorvader van alle gelovigen in de gemeente van Rome, afkomstig uit de vele volken die daar vertegenwoordigd zijn (Rom. 4.16b-17). Van Joden én niet-Joden dus, mits zij geloven zoals Abraham geloofde. Paulus benadrukt hier niet de tweedeling, maar juist de eenheid: wij hebben dezelfde voorvader.

Wanneer Paulus Abraham een vader van vele volken noemt, doelt hij in de eerste plaats op de veelkleurige etnische samenstelling van de gemeente van Christus in Rome. Dat roept vervolgens de interessante vraag op wat dit betekent voor ons begrip van de belofte en van de erfenis van de wereld waarover Paulus in Romeinen 4.13-15 sprak. Daar zullen we nu niet op ingaan.

c) Abrahams geloof voorbeeld voor ons

Ik denk dat Paulus het geloof van Abraham bewust omschrijft als geloof in God, Die de doden levend maakt en de dingen die niet zijn roept alsof zij er waren, en als geloof dat God door middel van zijn als het ware gestorven lichaam toch voor nageslacht kon zorgen. (Rom. 4.17, 19) Daarmee legt hij immers een duidelijke verbinding tussen het geloof van Abraham en het geloof van de christen, die zijn vertrouwen stelt op God, Die Jezus uit de doden heeft opgewekt om onze rechtvaardiging.

Abrahams geloof in God, Die zelfs uit zijn als het ware gestorven lichaam een zoon kon voortbrengen, wordt vervolgens kort beschreven. Paulus doet dat opnieuw om te onderstrepen dat Abrahams geloof hem tot gerechtigheid werd gerekend. Maar precies zo rechtvaardigt God ook de gelovigen in Rome, zowel Joden als heidenen. Het is in de Thora beschreven, niet alleen om iets over Abraham te zeggen maar

Maar ook terwille van ons, aan wie [de gerechtigheid] zal worden toegerekend, aan [ons namelijk] die geloven in Hem Die Jezus, onze Heere, uit de doden opgewekt heeft, Die om ons overtredingen is overgeleverd, en opgewekt om onze rechtvaardiging. (Rom. 4.24-25)

Het Griekse woord voor *zo* (*houtōs*) komt voor in Romeinen 4:18: "Zo zal uw nageslacht zijn." Paulus citeert heel nauwkeurig uit de LXX, Genesis 15.5. Abraham ziet de sterren in de hemel en dan zegt God tegen hem: "Zo zal uw nageslacht zijn."

Het Griekse woord voor *allen* (*pas*) komt in dit hoofdstuk alleen voor in Romeinen 4.11, waar het betrekking heeft op alle gelovigen uit de onbesnedenen. Het gaat om een totaliteit.